

AZ 1945-46. ÉVI INFLÁCIÓ ÉS A NEMZETGYŰLÉS

Közismert, hogy 1945-46 folyamán a világ gazdaságtörténetének addig ismert legnagyobb mértékű inflációja zajlott le Magyarországon. A pénzromlás folyamatáról, annak okairól 1945. második félévében a Központi Statisztikai Hivatal pontos adatokat és matematikai számításokon nyugvó elemzéseket közölt.¹ Az infláció üteme, összetett okainak többsége a Magyar Gazdaságkutató Intézet vezető közgazdászai számára tulajdonképpen ismert volt. A közel egykorú elemzések jó része a későbbi, a témával foglalkozó gazdaságtörténeti szakirodalom alapját is jelentette egyben. A pénzromlás egy év alatt lezajlott folyamatát az alábbi táblázat mutatja be:²

A pengő elértéktelenedése

Időpont		Átlagos napi áremelkedés (%)	Az időszak utolsó napján	
			az árindex (1939. VIII. 26. =1)	a feketepiaci dollárárfolyam (pengő)
1945.	július	1	105	1 320
	augusztus	2	171	1 510
	szeptember	4	379	5 400
	október	18	2 431	23 500
	november	15	12979	108 000
	december	6	41 478	290 000
1946.	január	2	73 330	795 00
	február	18	435 887	2 850 000

¹ BARSY GYULA: A pengővaluta elértéktelenedése Magyar Központi Statisztikai Hivatal é.n.

² PETŐ L. – SZAKÁCS S.: A hazai gazdaság négy évtizedének története 1945-85. I. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Bp. 1985. 16. táblázat; A Magyar Gazdaságkutató Intézet közleményeiben 1946. október 10-én megjelent VARGA ISTVÁN: A magyar valutacsoda c. cikk táblázatának közlése

Időpont		Átlagos napi áremelkedés (%)	Az időszak utolsó napján	
			az árindex (1939. VIII. 26. =1)	a feketepiaci dollárárfolyam (pengő)
1946	március	11	1 872 913	17 750 000
	április	60	35 790 361	232 000 000
	május	1 012	11 267 millió	59 000 millió
	június első fele	504	862 317 millió	7 600 000 millió
	június második fele	8 504	954 billió	42 000 billió
	július első hete	45 904	3 066 25 billió	22 000 000 billió
	július második hete	53 214	11 426 trillió	481 500 trillió
	július harmadik hete	45 014	36 018 059 trillió	5 800 000 000 trillió
	július negyedik hete	158 486	399 623 quadrillió	4 600 000 quadrillió

* Egy billióban 12, egy trillióban 18, egy quadrillióban 24 nulla van.

A táblázat 1945. júliusi kiindulópontját elsősorban az indokolta, hogy az év első felének pontos bankjegyforgalmáról, s így az áremelés mértékéről még nem lehetett tiszta képet alkotni. A Nemzeti Bank 1944. decemberi jelentésében 12 milliárd pengőben jelölte meg a bankjegyforgalmat. 1945 első felében ez jelentősen emelkedett, hogy milyen mértékben, arról az egykorú elemzésekben és a későbbi szakirodalomban különféle számadatokat találhatunk. Ausch Sándor szerint „a bankjegyforgalom 1945. július 15-én kb. 16 milliárd pengőre volt becsülhető”, Büky Józsefnél viszont az olvasható, hogy „Július 15-én a jegyforgalom 25 milliárd pengő volt.”³ A kettő közötti eltérés elég jelentősnek mondható. Tekintve, hogy a Nemzeti Bank 1945. május 9-től folyamatosan nyomtatta az új 100 pengős, majd június 1-től az új 500 pengős bankjegyeket, s mellette a szovjet főparancsnokság is bocsátott ki magyar fizető eszközt - 1946. január 1-ig 4,8 milliárd pengőt adott ki - a Büky féle adat tűnik valószínűbbnek. Ezt erősíti meg Vágó József közlése, amely szerint 1945 május végén a bankjegyforgalom 21,2 milliárd pengőre rúgott.⁴

Kétségtelen, hogy 1945. első felében is zajlottak le inflációs folyamatok. Ausch Sándor szerint „a feketepiaci árakat is magában foglaló élelmezési költségek 1944. december 1-től 1945. július 15-ig 14,6-szeresére emelkedtek”.⁵ A fő okot abban jelölte meg, hogy a háborús viszonyok között az árszabályozás, a jegyrendszer és az egyéb korlátozó rendszabályok eltűnésével az addig visszafogott infláció „nyílt” inflációvá alakult. Ennek a pénzromlásnak a legfőbb oka pedig a

³ BÜKY JÓZSEF: A pengőtől a forintig Különlenyomat a Budapest 1946. augusztusi számából 3. o. ill. AUSCH SÁNDOR: Az 1945-46. évi infláció és stabilizáció Bp. Kossuth 1958. 100. o.

⁴ VÁGÓ JÓZSEF: Infláció-stabilizáció in. Magyar Gazdasági Évkönyv 1945-47. Bp. 99. o. Ezt az adatot vette át PETŐ-SZAKÁCS. i.m. 58. o.

⁵ AUSCH: i.m. 99. o.

háború következtében előállott helyzet, az áru kínálat és a kereslet aránytalanságából adódó szükségszerű áremelkedés volt.

Az 1945-46-ban megtermelt nemzeti jövedelem körülbelül az utolsó békeév 49%-át tette ki. Ezen belül is a mezőgazdaság az 1938. évi termelési érték 43,2%-át, a gyáripár pedig 40%-át produkálta a világháborúban elszenvedett ember- és anyagveszteségek miatt.⁶ Ebből adódóan a kereslet és a kínálat közötti disszonancia végig inflációerjesztő tényező maradt a pénzügyi stabilizációig.

Abban azonban, hogy 1945 második felében hiperinfláció alakult ki, nem a fenti ok bizonyult az elsődlegesnek. Az újjászerveződő államapparátust ugyanis rendkívüli, a sajátos történelmi helyzetből adódó kiadások terheltek. Az állami költségvetés kiadásai 1946-ban a következőképpen oszlottak meg:⁷

Személyi kiadások és nyugdíjak	25,9 %
Újjáépítés és beruházás	10,5 %
Állami üzemek újjáépítési és beruházási kiadásai	19,3 %
Jóvátétel	29,2 %
Önkormányzatok támogatása	3,0 %
Egyéb nemzetközi kötelezettségek	8,4 %
Különleges kiadások	3,7 %

Jóllehet 1945-46-ban a magyar kormányok az előírt jóvátételi kötelezettségeknek nem tudtak eleget tenni, a főtebbi tétel a Vörös Hadsereg és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellátását magában foglaló egyéb nemzetközi kötelezettségekkel együtt összesen a költségvetési kiadások 37,6 %-át tette ki. Mindez 7,8 %-kal múlta fölül az állami költségvetésnek az újjáépítésre és a beruházásokra fordított, amúgy nem kis részben szintén rendkívüli kiadásait. Ehhez képest 1945. júniusában a befolyt állami bevételek a költségek 7,7 %-át fedezték. Tekintve, hogy a pénzügyi helyzet akut tökehiány miatt számottevő hitelezési tevékenységet nem tudtak folytatni, a kormányzat számára csak egyetlen lehetőség maradt: fedezetlen kölcsönök nyújtására kötelezni a Nemzeti Bankot. Ezeknek összege 1945. július 1-ig a bankjegyforgalomnak mintegy 13–14 %-át tette ki. A bankóprés igazából 1945. második felében vált egyre meghatározóbbá.⁸

1945	Államnak nyújtott kölcsön millió pengőben	Bankjegyforgalom a hó utolsó napján millió pengőben	Államkölcsön a bankjegyforgalom %-ában
augusztus	8 000	33 521	23,9
szeptember	17 200	51 034	33,7
október	51 300	115 961	44,2

⁶ PETŐ-SZAKÁCS: i.m. 20. o. 7. táblázat

⁷ AUSCH: i.m. 97. o.

⁸ u.o.

1945	Államnak nyújtott kölcsön millió pengőben	Bankjegyforgalom a hó utolsó napján millió pengőben	Államkölcsön a bankjegyforgalom %-ában
november	255 650	564 592	45,1
december	737 000	756 446	96,3

Látható, hogy az év végére hatalmas méretűre felduzzadt bankjegyforgalom szinte teljes egészét az állami költségvetési hiányt betömni igyekvő kölcsönök céljából kibocsátott bankjegyek adták. Ezért nem túlzás a kialakult hiperinfláció döntő okát az államháztartás katasztrofális helyzetében keresni. Az 1945. november 4-i választások után a kisgazdapárti Gordon Ferenc által vezetett Pénzügyminisztérium azonnal megpróbálkozott az infláció lassításával és az állami bevételek növelésével. Ennek eszköze a december 19-én elrendelt bankjegylebélyegzés volt. A 12 000/1945. ME sz. kormányrendelet értelmében az 1 000, 10 000 és 100 000 pengős bankjegyeket névértékükön csak akkor lehetett továbbra is felhasználni, ha annak háromnegyedéért vásárolt bélyeggel látták el azokat. Ez az egyszeri tulajdonképpeni vagyondézsmá 383 milliárd pengő bevételt jelentett az államháztartásnak. Ez azonban mindössze 10-12 napig fedezte a szükséges kiadásokat.⁹ A bankjegydezsmá átmeneti áresést is eredményezett: a zsír december 17-i 300 000 pengős kilogrammonkénti ára december 20-ára 90 000 pengőre csökkent. Az áremelkedés üteme mintegy hat hétig az augusztus-szeptemberi szintre esett vissza. Ez a pénzügytechnikai manőver azonban az infláció alapvető okát nem szüntette meg, legfeljebb némi lélegzetvételnyi időt adott a kormánynak. Az állami bevételek növelésére, valamint a csökkenő papírpénzérték miatt egyre körülményesebb elszámolás realizálása érdekében a 12 430/1945. ME sz. kormányrendelet a követelések és a tartozások elszámolási egységeként 1946. január 1-től bevezette az adópengőt. A Pénzügyminisztérium a 77 022/1946. PM sz. hirdetménytel a Magyar Közlöny január 5-i számában tette közzé először az adópengő és a pengő közötti értékarányt.¹⁰ Az adópengő bevezetésekor a mintául az I. világháború utáni magyarországi infláció valorizációs eszköze, a „takarékkorona” szolgált. Kezdetben az adópengő tulajdonképpen egy indexszám volt, amelyet a Magyar Gazdaságkutató Intézet az árszínvonal általános emelkedése alapján számított ki és naponta tett közzé. Ez a számolási egység - amely a bankbetéteknél használt valorizálási kulcs is volt egyben - átmenetileg segített az államháztartásnak, hiszen az adók adópengő-indexszám szerinti fizetése lehetővé tette az adófizetési kötelezettségek valorizálását. Az államháztartás mérlege 1946. augusztusáig az alábbiak szerint alakult.¹¹

⁹ BÜKY: i.m. 5. o. ill. Ausch: i.m. 110. o. Tekintve, hogy Bükynél a vonatkozó résznél értelemzavaró sajtóhiba, Auschnál pedig – lehet, hogy szintén sajtóhibából adódóan – pontatlan számérték található, az érdeklődő számára Honvári János rövid összefoglalása ajánlott in: Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig Aula kiadó Bp. 1996. 476. o.

¹⁰ BÜKY: i.m. 5. o.

¹¹ VÁGÓ: i.m. 104. o. A januári deficitnél és a májusi bevételnél található számok nyilvánvalóan sajtóhibák, a százalékok saját számítás

	Állami kiadások milliárd pengőben	Állami bevételek kölcsön nélkül milliárd adópengőben	Deficit	A bevétel a kiadás %-ában
január	1 005	146	859	14,5
február	1 146	172	974	15,5
március	1 521	214	1 307	14,0
április	2 339	202	2 137	8,6
május	3 148	171	2 977	5,4
június	5 293	332	4 961	6,2
július	914 743	56 463	858 880	6,1

Látható, hogy az első negyedévben a pénzügyi intézkedések hatására a havi bevételek, a kiadás százalékában közel a duplájára nőttek, ám az infláció mérsékléséhez kevésnek bizonyultak. Áprilisig az adópengő viszonylag jól tükrözte az általános árszínvonal-emelkedést. Ekkortól viszont a Pénzügyminisztérium eltérítette az értéket az árindextől, mesterségesen alacsonyabban állapítva meg azt. Ily módon az adópengő-jegyek értéke január 1-től június 1-ig a felére csökkent. Bár ez is jelentős elértéktelenedésnek tekinthető, az adópengő további sorsát nem ez határozta meg. A lényegi változást az jelentette, hogy az eredetileg adófizetésre használt adópengő-jegyek fokozatosan állami kényszerárfolyammal ellátott pénzjegyekké váltak. Ennek első lépése volt, hogy május 29-én forgalomba hozták az adópengő-jegyeket,¹² amelyeket „sima” pengőért lehetett vásárolni. Ekkor még kizárólag közüzemi és vasúti díjak, valamint a közellátás keretében szolgáltatott termékek fizetőeszközeként szolgáltak. Ez a művelet nagy lökést adott a pengő még rohamosabb inflációjának, majd fizetőeszközként való megszűnésének. Június 23-tól az állami kiadásokat adópengő-jegyekkel teljesítették, a munkabéreket részben ezzel fizették. Július 9-én a pengő hivatalosan is megszűnt fizetőeszköz lenni.¹³ Az adópengő, amely június elejéig közel sem értéktelenedett el rohamosan, ahogy átvette a pengő tényleges funkcióját, olyan mértékben kezdett inflálódni. Ezt jól mutatják a fentebbi táblázat június-júliusi adatai. Ekkor azonban a hiperinfláció már régen túllépett minden kezelhető mértéket. A megoldást csakis egy új valuta bevezetése hozhatott.¹⁴

Az inflációs periódus történeti értékelése kapcsán érdemes kicsit hosszabban idézni Vágó József közel egykorú sorait: „Az infláció a legkeservesebb adóteher és a legzarnokibb kényszer-megtakarítás. Az életmód leszállításából és inflációs adókból, szóval a tömegek szája elől elvont falatokból állították helyre a hidakat, vasutakat, fedték be a házakat, gyárakat és

¹² AUSCH: i.m. 118. o.

¹³ BÜKY: i.m. 7.o.

¹⁴ Érdemes megemlíteni, hogy a forint bevezetésekor a hivatalos átváltási arány szerint 1 Ft = 400 000 quadrillió pengő. Tekintve, hogy az összes forgalomban lévő pengő 47,4 quadrillió volt, azaz nem tett ki 1 fillért, az államot semmiféle átváltási kötelezettség nem terhelte. Az adópengő esetében más volt a helyzet, mivel 1 Ft 200 millió adópengővel volt egyenlő, tehát az összes kintlévő adópengő 13 millió forintot tett ki. Lásd: BÜKY: i.m. 7. o. és HONVÁRI: i.m. 477. o.

műhelyeket. Az adózók infláció nélkül sohasem lettek volna hajlandók és képesek az óriási befektetési, helyreállítási szükségletek fedezésére szükséges áldozatokat adóemelések formájában magukra vállalni... A bankjegyforgalom ez egyre kiújuló értékéből szivta ki a háború utáni helyreállítás és újjáépítés a maga tőkeszükségletét. Igaz nemcsak ebből. Kiszivta a munkások és tisztviselők zsrjából és izomzatából is, akik nyújtott munkájukért (áruértékben) kapott képtelenül alacsony bérükkel, illetve fizetésükkel nem jutottak a munkaerejük reprodukálásához szükséges tápszerekhez, illetve ezeknek csak egy töredékéhez, amely éppen csak az éhenhalástól kímélte meg őket... Nem mondható, hogy az inflációnak ez a hasznosítása tervszerű vagy akárcsak szándékos lett volna, de a világosan látó közgazdák tisztában voltak vele, hogy mindenkinek az inflációs adóemelterhelése és a mindenkire rákényszerített takarékoság (fogyasztáskorlátozás) mindannyiunkból kiperéselte mindazt ami az irgalmatlanul rombadöntött ország talpra állításához kellett. Persze az ilyen önkéntelen gazdaságpolitika csak rövid ideig folytatható...”¹⁵

A fentebbieket igazolja, hogy a korabeli becslések szerint a mezőgazdaságtól 100 millió, az ipari szférától - bár Varga István szerint ez túlbecsült adat - 200 millió 1938-as pengő értékben mindenféle ellentételezés nélkül vont el az állam eszközöket és javakat.¹⁶ A Vágó-féle összegzést két ponton szükséges kiegészíteni. Egyrészt láthattuk, hogy a magyar társadalom ilyen szintű megterhelésében, a hiperinfláció kialakulásában a nemzetközi fizetési kötelezettségek legalább olyan mértékben játszottak közre, mint az újjáépítés általa vázolt szükségletei. Másrészt Vágónál is tetten érhető egy eléggé elterjedt egyoldalú szemlélet, amely kizárólag a városi, munkás- és tisztviselőrétegek megpróbáltatásait hangsúlyozza a tárgyalt időszakban. Valójában az agrárágazat semmivel sem volt kedvezőbb helyzetben mint az ipari és a kereskedelmi szféra, és főként nem volt haszonélvezője az inflációs periódusnak, hiszen 1945-46 folyamán az ipari árszint nagyobb mértékben emelkedett, mint a mezőgazdasági, azaz nőtt az agrárróló.¹⁷

Tekintve, hogy a makrogazdasági folyamatokból adódó hiperáremelkedés tulajdonképpen a végrehajtó hatalom közreműködésével realizálódott, nem érdemtelen megvizsgálni, hogy a kérdés milyen teret kapott a nemzetgyűlésben, egyáltalán a legfőbb államhatalmi szervnek milyen szerepe volt a gazdasági folyamatok ellenőrzésében. Az 1945. november 4-én megválasztott és november 29-re összehívott nemzetgyűlés szakbizottságait 1946. február 7-én választotta meg a törvényhozás. A 25 tagú pénzügyi bizottságba az FKGP egy volt és egy későbbi pénzügyminisztert is delegált Vásáry István és Rácz Jenő személyében. A bizottságnak tagja lett az 1945. novemberében lényegében minisztériumi hatáskörrel létrehozott csúciszerv, a Gazdasági Főtanács kommunista párti titkára, Vas Zoltán is. Személye garancia volt az MKP főleg Antos István és Friss István által kidolgozott pénzügypolitikájának a képviselőre.

A nemzetgyűlési jegyzőkönyvek tanúsága szerint a plenáris üléseken 1946. első fél évében az infláció kérdése csak szórványosan került napirendre.¹⁸ Dénes István, a később a Baloldali Blokk nyomására március 11-én az FKGP-ből kizárt 20 képviselő egyike, indítványozta elsőként a parlament február 12-i ülésén, hogy „...a nemzetgyűlés a katasztrofális infláció okait, annak a magyar dolgozó nép erejére gyakorolt pusztító hatásait, valamint a rohamos infláció meggátlásának lehetőségeit és feltételeit sürgősen tárgyalja meg és ebből a célból a nemzetgyűlés

¹⁵ VÁGÓ: i.m. 112-113. o.

¹⁶ VARGA I.: i.m. 4. o.

¹⁷ Magyar Gazdasági Évkönyv 1945-47. 14. o.

¹⁸ Az 1945. november 29-re összehívott nemzetgyűlés jegyzőkönyvei (a továbbiakban NN) I. kötet 386. o. ill. PETŐ-SZAKÁCS: i.m. 65-66. o.

elnöke az infláció kérdésének megvitatását a legsürgősebben tűzze napirendre”.¹⁹ Az ülésen elnöklő kisgazdapárti Varga Béla az indítvány indoklásának idejét egy meg nem határozott későbbi időpontra halasztotta. Az indítvány a továbbiakban nem került elő a nemzetgyűlés plenáris ülésén. Február 27-én a Dénes Istvánnal 1946-ban párhuzamos politikai utat-bejáró Némethy Jenő tett javaslatot a „...gazdasági élet talpra állításához szükséges törvényjavaslatok tárgyában.” Ennek az indítványnak, Némethy Jenő szóbeli tiltakozása ellenére csak a címe került felolvasásra az ülésen, a későbbiekben a nemzetgyűlés nem tárgyalta.²⁰ A kormánykoalíciónak tulajdonképpen a Sulyok-Vásáry csoportnak az FKGP-ből való kizárásával lett a parlamenten belül valódi ellenzéke. Aligha volt véletlen, hogy az infláció kérdése legközelebb május 22-én Vásáry József interpellációjában került napirendre a nemzetgyűlés 36. ülésén. Ebben Vásáry a parlamentális demokrácia „szereposztása” szerint felelősségre vonta a kormányt föltéve a kérdést, hogy „Milyen intézkedéseket tett eddig a kormány az ország gazdasági rendjének biztosítása, az infláció megfékezése, a tisztviselők emberi megélhetésének biztosítására, a feketepiac letörésére, az árak, a bérek, a fizetések összhangbahozatalára, az úgynevezett agrárrolló megszüntetésére?” Kérdés formájában megfogalmazta azt az igényét, hogy a kormány tűzze a nemzetgyűlés napirendjére az ország gazdasági és pénzügyi helyzetének megvitatását. Az írásban beadott interpellációhoz fűzött szóbeli kiegészítése során Vásáry hangsúlyozta : „... azért, hogy gazdasági téren nincs rend, senki mást, mint a koalíciós pártokat és a kormányt terheli a felelősség.” Beszédében elítélte az agrárrollót mondván, hogy „...a magyar mezőgazdaság, a magyar földművelésügy teljesen félre van szorítva.” A bérből és fizetésből élő társadalmi rétegek közül a köztisztviselők romló anyagi helyzetét tartotta külön kiemelendőnek. Gazdasági jellegű javaslatokat Vásáry nem tett, többek között azt mondván „... - lehet, hogy én buta ember vagyok, nem szégyellem - de azt sem tudom megérteni, hogy az adópengővel mi folyik.”²¹

A Vásáry-interpelláció időpontjában már javában zajlott a pénzügyi stabilizáció kidolgozása a Gazdasági Főtanács által március 18-án elfogadott programjavaslata alapján. Erre épült a kormány április 7-én nyilvánosságra hozott gazdasági és pénzügyi terve is.²² A munkálatok elsődleges központjai egyértelműen a Gazdasági Főtanács és az MKP Politikai Bizottsága voltak. A koalíciós pártok szakértői memorandumokban közölték észrevételeiket az MKP stabilizációs elképzelései kapcsán.²³ Kiemelkedő fontosságú fórumnak bizonyultak a június 8-10-i pártközi tárgyalások, amelyeken minden politikai akadály elhárult a döntően kommunista elképzelések gyakorlati végrehajtása elől. A program végső kialakítása a Gazdasági Főtanács július 15-i ülésén fejeződött be.²⁴ Az elképzelések gyakorlati végigviteléhez azonban szükség volt az államháztartás 1946. évi január 1-től 1946. évi október 31-ig terjedő viteléről szóló törvényjavaslat parlamenti beterjesztésére és elfogadtatására. Ezt nem lehetett megkerülni, mivel elfogadott költségvetése nem volt az országnak, s a pénzügyi stabilizáció végrehajtása elsősorban rendeleti úton látszott a legzökkenőmentesebbnek és a leggyorsabbnak. A fentebbi törvényjavaslatot a pénzügyi, valamint az alkotmányügyi és közjogi bizottság július 26-án tárgyalta

¹⁹ NN I. kötet 438-39. o.

²⁰ NN I. kötet 624. o.

²¹ u.o.

²² BALOGH SÁNDOR: Parlamenti és párharcok Mo.-on 1945-47. Bp. Kossuth 1975. IV./11. fej. 254. o.

²³ Például Varga István április 24-i memoranduma, Kemény György szociáldemokrata pénzügyi államtitkár május 18-i feljegyzései, Rácz Jenő (FKGP) május 19-i levele. Lásd: BALOGH: i.m. 255-258. o.

²⁴ u.o.

és még aznap beterjesztette a nemzetgyűlésnek.²⁵ Mielőtt a törvényjavaslat vitájára sor került volna Gordon Ferenc pénzügyminiszter a nemzetgyűlés közzgazdasági és közlekedési, valamint pénzügyi bizottságának július 27-i ülésén ismertette a kormány stabilizációs költségvetésének tervezetét.²⁶ Ezután július 30-án a nemzetgyűlés 44. ülésén Acsay László a pénzügyi bizottság kiegészítő tagja terjesztette elő az államháztartás 1946. évi január 1-től 1946. évi október 31-ig terjedő viteléről szóló törvényjavaslatot. Szóbeli kiegészítésében Acsay a felhatalmazás rendkívüli jellegét emelte ki, hangsúlyozva egyben, hogy „Törvénytiszteletről tesz tanúságot, hogy a kormány egyrészt a multa nézve a nemzetgyűlés utólagos jóváhagyását kéri az e tárgyban tett intézkedéseiben, másrészt folytatólag csak arra a három hónapra kéri az indemnitás megadását, amíg a most kialakuló új gazdasági helyzet figyelembe vételével benyújtandó költségvetés vitája megfelelő mederben lefolyhatik.”²⁷ Acsay ekkor terjesztette elő a pénzügyminiszter tájékoztatóját az 1945-ös kiadásokról és bevételekről, kiemelve a nemzetközi kötelezettségek teljesítésére és az újjáépítésre fordított összegek nagyságát. A törvényjavaslathoz Acsay előterjesztése után aznap csak Vásáry István, Dénes István és Léway Zoltán szóltak hozzá, igaz az előbbi kettő meglehetősen hosszasan. Mondandójuk súlyát nagymértékben csökkentette, hogy mindhárman az FKGP-ből korábban kizárt, ekkor már pártönkivüli képviselők voltak. Vásáry István, az Ideiglenes Kormány egykori pénzügyminisztere meglehetősen szerteágazó, s főleg a kommunista és szociáldemokrata képviselők sűrű közbeszólásaitól kísért beszédében a törvényjavaslatot jogi oldalról utasította el, azt állítva, hogy az „...tulajdonképpen sem nem költségvetés, sem nem indemnitás, sem nem felhatalmazási javaslat.”²⁸ A kormányzat korábban negligálta és most sem vette figyelembe a törvényhozásnak a költségvetési jogát. Vásáry szerint ez esetleg elfogadható lett volna, ha „a kormány gazdálkodása a parlament kikapcsolásával” megfelelő eredményeket hozott volna. Vásáry a Gazdasági Főtanács eddigi működését is kritizálta, kijelentve, hogy „Én a stabilizációt nem vagyok hajlandó annak a Gazdasági Főtanácsnak a kezébe tenni... amelyik egyszer már árokba borított bennünket.”²⁹ Dénes István felszólalásában a parlament súlyának növelését követelte, mondván, hogy „...a magyar nép azért küldött minket ide, hogy intézzük hazánk sorsát ... és nem azért, hogy egy akármilyen tiszteletreméltó kollégium – amit hívhatnak Gazdasági Főtanácsnak, hívhatnak Minisztertanácsnak, vagy akárminek - rendeletekkel kormányozzon. Ez a demokráciának a leminősítése...”³⁰ Dénes szerint annál is inkább meg kellene ennek változnia, mivel „...ebben a parlamentben nemcsak a munkáspártok és a parasztpártok a kiváló képviselői ülnek, hanem a középosztálynak is vannak reprezentatív képviselői.”³¹ Dénes külföldi kölcsönök nélkül keresztülvihetetlennek tartotta a pénzügyi stabilizációt, szerinte „Ne ringassuk magunkat tehát illúziókban, hogy itt is a forint egyszerre meg fog szilárdulni...”³² Addig is, amíg a külföldi támogatást sikerül megszerezni, belső kölcsönöket kellene a kormányzatnak kivetnie. Dénes is elvetette a törvényjavaslatot ám beszédét azzal fejezte be, hogy „...a stabilizáció és

²⁵ NN II. kötet 508. o.

²⁶ Ennek elemzését lásd BALOGH: i.m. 265-266. o.

²⁷ NN. II. kötet 570-571. o.

²⁸ NN II. kötet 574. o.

²⁹ u. o.

³⁰ NN II. kötet 584. o.

³¹ u. o.

³² u. o.

költségvetésünk szempontjából teljes bizalommal viseltetem a kormányzat iránt”.³³ Lévay Zoltán hozzászólása lényegesen pragmatikusabb volt, indítványa a szellemi dolgozók e heti munkabérének forintban történő kifizetésére azonban kisebbségben maradt a szavazásnál.³⁴

Az Acsay László által előterjesztett törvényjavaslatot másnap, augusztus 1-én, a forint bevezetésének napján, emelte törvényerőre a nemzetgyűlés, utólag szentesítve a tényt, hogy a pénzügypolitika korábbi alakításában, s így az infláció megszüntetésében játszott szerepe formálisnak tekinthető.

³³ u. o.

³⁴ u. o.

Zoltán Serfözö

L'INFLATION DE 1945/46. ET L'ASSEMBLÉE NATIONALE

Après la deuxième guerre mondiale jusqu' au 1er août 1946 l'inflation la plus élevée de l'économie mondiale se déroulait en Hongrie. Parmi les causes nombreuses il faut souligner le déséquilibre budgétaire de l'Etat. Les recettes du Trésor assuraient 7-14 % des dépenses. Les frais de dommages de guerre et des autres obligations internationales, ceux de la reconstruction ont largement dépassé les revenus du budget. Les gouvernements hongrois n'avaient d'autre possibilité qu'obliger la Banque Nationale Hongroise d'eux offrir des emprunts sans provision. En 1946 le pays n'avait pas du budget accepté par l'Assemblée Nationale élue le 4 novembre 1945. La politique financière et la stabilisation économique ont été dirigées par le Chef-Conseil Économique dominé par la Partie Communiste Hongroise. L'Assemblée Nationale avait de l'influence minimale a la formation de cette politique.